

ESKİ RAMAZANLARDA ÇOCUK OYUNLARI
CHILDREN'S GAMES IN OLD RAMADANS

ELİF ŞEBNEM DEMİRCİ

Dr. Öğr. Üyesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Bölümü Öğretim Üyesi

*Asist. Prof. Dr. Recep Tayyip Erdoğan University, Faculty of Arts and Sciences, Department of
Turkish Language and Literature*

elif.demirci@erdogan.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0002-0217-5766>

Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi-Journal of Turkish Language and Literature
TÜRKDED-2, Haziran-June 2021 Rize

Makale Türü-*Article Types* : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-*Received Date* : 02.05.2021
Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 10.05.2021
Sayfa-*Pages* : 119-138

ESKİ RAMAZANLARDA ÇOCUK OYUNLARI

Dr. Öğr. Üyesi Elif Şebnem DEMİRCİ*

Özet

Oyun, toplumun ihtiyaçlarına göre değişip gelişme özelliğine sahip olan kültürden de eski kabul edilir. Şamanların ritüel törenlerinden günümüze işlev değiştirerek varlığını sürdüren oyun, Yakut Türklerinde şamanlara ad olmuştur. Toplum hayatımızda çocuklarla özdeşleştirdiğimiz oyunlar, halk biliminin önemli araştırma konularından birini oluşturur. Türkiye’de çocuk oyunlarıyla ilgili çalışmaların güncelliğini korumasının sebebi, kültür taşıyıcıları olarak kabul edilen çocukların, oyunlarda kültürel kodları yansıtmasıdır. Kültürel zenginliklerimizin yaşatıldığı Ramazan ayı çocukların oyunlarını icra ettiği zamanlardan biridir. Yetişkinlerin olduğu kadar çocukların da heyecanla beklediği ramazanda, çocuklar iftardan sonra hem iç hem de dış mekânlarda çeşitli oyunlar oynamaktadır. Bu çalışmada Eski Ramazanlarda oynanan ve unutulmaya yüz tutmuş çocuk oyunları literatür taramasıyla tespit edilmiştir. Oyunların tespitinin ardından 29 oyun, yapısal olarak, oyun adı, oyuncu özellikleri, oyun araçları, oyun sahası, oyun zamanı, sözlü oyun formülleri açısından incelenmiştir. Çalışmanın sonunda, tespit edilen oyun metinleri Aletli Oyun ve Aletsiz Oyun başlıkları altında sınıflandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Oyun, Çocuk, Ramazan, Halk Bilimi

CHILDREN'S GAMES IN OLD RAMADANS

Abstract

Game is a concept that is considered older than the culture that changes and develops according to the needs of the society. Game, which has changed its function from the ritual ceremonies of shamans to the present, became a name for shamans in Yakut Turks. Games that we identify with children in our social life are one of the important research topics of folklore. The reason why studies on children's games are kept up-to-date in Turkey is that children, who are regarded as cultural carriers, reflect the cultural codes in games. The month of Ramadan during which our cultural riches are maintained is one of the times when children perform their games. In the old Ramadan, which children as well as adults were looking forward to, children used to play various games both indoors and outdoors after iftar. In this study, children's games which were played in the old Ramadan and which have begun to be forgotten were determined

---

* Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi, e-posta: elif.demirci@erdogan.edu.tr

by a literature review. After the determination of the games, 29 games were examined structurally in terms of game name, player characteristics, game tools, playing field, game time, and oral game formulas. At the end of the study, the determined play texts were being classified as games with and without tools.

Key Words: Culture, Game, Child, Ramadan, Folklore

Giriş

İnsanlığın var oluşuyla birlikte kimliğe bürünen oyun kavramı aslında varlığını çok daha eskide barındırır. Huizinga, oyunun kültürden daha eski olduğunu vurgular. Kültür, bir insan toplumunun varlığını gerektirir ve hayvanlar kendilerine oyun oynamasını öğretmesi için insanın gelmesini beklememişlerdir (Huizinga 2006: 16). Başlangıçtan itibaren canlıların doğasında var olan bir unsur olan oyun, kültürlerin ve buna bağlı olarak oluşan geleneklerin gelişim döngüsünde kendine yer bulmuştur.

Ritüel törenlerin de parçası olan oyun, şaman ayinlerinde karşımıza çıkmaktadır. Şaman bu törenlerde dans eder, ses ve çalgı ile müzik yapar, yüz kaslarını kullanarak, karnından sesler çıkararak taklit ve dramatik öğelerle oyunu biçimlendirir (And 2007: 37). Şamanların yaşamsal zincirin her evresinde uyguladıkları ritüel törenlerinde karşılaştığımız oyunların oluşumu, sonrasında şekillenmiş ve işlev değiştirmiştir. Bu ritüel törenlerinin amaçlarından uzak, oyunu tamamıyla içgüdüsel olarak icra eden çocuklar için oyun vazgeçilmezdir. Takvimlere bağlı törenlerde gerçekleştirilen oyunlar olduğu gibi hayatın durağan akışına uygun olarak da oyunlar oynanmaktadır. Çocuklar oyun oynamak için beklemez ancak zamanı belirlenmiş ve oynanması kabul görmüş oyunlar da mevcuttur.

Bağlam değiştikçe kültürel kodlar da yenilenebilir. Bu kültürel kodlardan biri olan oyun, mevcut bulunduğu bağlama uyum sağlar. Oyunların oynandığı bağlamlardan biri eski Ramazanlardır. Bolluk ve bereketin sembolü Ramazan ayı heyecanla beklenir, yetişkinler Ramazan ayı için önceden hazırlıklara başlardı. Varlıklı evlerin kilerleri ağzına kadar yiyeceklerle doldurulur, fakir evlerde bile yiyecek depo edilir, büyük evlerde Ramazan için ayrı uşaklar tutulurdu (Lewis 1973: 128). Sahur ve iftar sofraları için yapılan hazırlıkların yanı sıra genellikle iftardan sonra gerçekleştirilen eğlenceler için de hazırlığa başlanırdı. Bu eğlenceler için Ramazan ayı başlamadan önce Karagöz ustaları, hokkabazlar, meddahlar ayarlanırdı. Yetişkinler iftarlarını tamamladıktan sonra gittikleri kahvehanelerde bu gösterileri keyifle izlerdi.

Eski Ramazanlarda yetişkinlerde olduğu gibi çocuklarda da hazırlık ve heyecan olurdu. Hem evde hem de dış mekânda oynanan oyunlar Ramazan ayının gelmesiyle birlikte daha da eğlenceli ve hareketli bir hâl alırdı. Bu nedenle çocuklar için de Ramazan büyük önem arz etmekteydi.

1. Çocuk Oyunlarının Yapısal İncelemesi

Yirminci yüzyılda ilk kez Milman Parry ile başlayan yapısal araştırmalar Albert Lord tarafından devam ettirilmiştir. Dünyada Yapısal Folklor Kuramı'nın genel olarak oyunlara özellikle de çocuk oyunlarına uygulanması ise 1960'lı yıllardan sonra gerçekleştirilmiştir (Özdemir 2006: 102). Türkiye'de çocuk oyunlarının yapısal açıdan incelemesi üzerine önemli bir çalışma Nebi Özdemir'e aittir. Makaledeki oyunların yapısal incelemesinde Nebi Özdemir'in Türk Çocuk Oyunları adlı eserinden yararlanılmıştır.

1.1. Oyunların adı

Yazılı kaynaklardan derlenen oyunlar aletli ve aletsiz oyunlar olarak sınıflandırılırken aslında oyunlara verilen adların belirlenmesinde bu sınıflandırmanın ne kadar etkili olduğu gözlemlenmiştir. Eski Ramazanlarda oynanan çocuk oyunlarının adlandırılması farklı etkenlerden dolayı değişiklik göstermektedir. Oyunlarda kullanılan araçlar, oyunların sözlü formülleri ve oyun hareketleri oyun adlarının belirlenmesini sağlamıştır.

1.1.1. Oyun aracıyla ilgili adlandırmalar

Oyunlarda kullanılan aletler, oyunlara verilen adların belirlenmesinde önemli bir etkidir. Oyunların başlaması, devam etmesi ve sonlanmasında oyunlarda kullanılan araçlar etkili olmuştur. Çelik Çomak, Ceviz Oyunu, Yüzük Oyunu, Zıp-zıp, Uçurtma, Çevirge, Yer Mahyaları, Tırtıl, Tura adlı oyunlar, oyunların içerisinde kullanılan aletlerin adlarıyla tanımlanmıştır. Bu oyunlardan Çelik Çomak, atış taşı ve hedef olan taşın adlarıyla anılmaktadır. Çocuklar oyunlara başlamadan önce hangi oyunu oynayacaklarını kararlaştırdıklarında aslında oyun araçları ile ilgili ipucu vermiş olurlar. Bu oyun araçları genellikle gündelik hayatta çocukların bulmakta zorlanmayacakları ve hemen oyuna uyarlayabilecekleri türdendir.

1.1.2. Oyunun sözlü formülüyle ilgili adlandırmalar

Oyunlarda geçen sözlü formüller onlara ad olabilmektedir. Sözlü anlatım ürünlerinden olan tekerlemeler oyunun en heyecanlı yerinde söylenerek dinleyici ile çocuklar arasında bağ kurulmasını sağlar. Ramazanlarda ev dışı oyunlarından biri olan ve çocukların kapı kapı gezip tekerlemeler söylemesiyle gerçekleştirilen oyunlar yöreden yöreye farklı şekilde adlandırılmaktadır. İftardan sonra bir araya gelen çocuklar gittikleri evlerin kapılarında aslında oyunun başlamasını da sağlayan tekerlemeleri dile getirirler. Bunu yaparken belli bir ezgi ve söz birliğiyle aynı anda icra etmeye dikkat ederler.

Oyunlarda geçen bu sözlü formüller genellikle hayal ürünlerinden oluşmakla birlikte anlamlı veya anlamsız kelimelerden meydana gelebilir. Çinko Minko Triko, Sâla, Helasaya Çıkma, Evlidali, Albayrak, Saya Oyunu, Küpecik, Lep gibi oyunlardaki sözlü formüllerde geçen kelimeler oyunların adını oluşturmaktadır.

1.1.3. Oyun hareketiyle ilgili adlandırmalar

Oyunlarda gerçekleştirilen hareketler oyunlara ad olabilmektedir. Tek mi, Çift mi, Kapı Kapı Dolaşma oyunları, oyunun içerisindeki eylemlerden dolayı oyunların adlarında etkili olmuştur. Bu oyunlardan Tek mi Çift mi oyununda, kullanılan aracın tek ya da çift gelmesiyle kazanan/kaybeden belirlenmiş olur. Kapı Kapı Dolaşma ise oyunda gerçekleştirilen eylemin genel adıdır. Yöreden yöreye farklı şekildeki adlandırmalarla karşımıza çıkan bu oyunun diğerlerinden farkı, oyunda çocukların yanı sıra mahalle bekçilerinin de olmasıdır. Aslında Ramazanda bahşiş toplamak için kapı kapı dolaşan bekçiye eşlik eden çocuklardır.

1.1.4. Oyun aracı ve hareketiyle ilgili adlandırmalar

Oyunlarda kullanılan araçlar ve uygulanan hareketler de oyunların ad almasında etkili olmuştur. Meteliğe Kafa Atmak, Kızak Kayma, Mum Toplama, Fener Kapmak, Fişek Atmak, Sabun Uçurmak, Kandil Uçurmak adlarıyla tespit edilen oyunlar buna örnektir. Oyunlarda kullanılan araçlarla birlikte harekete dayalı *atmak, kaymak, toplamak, kapmak, uçurmak* eylemleri bir arada kullanılarak oyunlara ad olmuştur.

1.2. Oyuncu

Oyuncu, oyunu icra eden, yaratan, aktaran ya da temsil eden olarak adlandırılabilir. Yazılı kaynaklardan tespit edilen oyunlardaki oyuncuların yaşı, cinsiyeti veya sayısı hakkında bir bilgiye rastlanmamıştır. Ancak her oyunun birden fazla kişi tarafından oynandığı muhakkaktır. İftardan sonra bir araya gelen çocuklar oyunlardaki rollerine göre icralarını gerçekleştirirler.

Ramazanda bahşiş toplamak için davul çalıp maniler söyleyen mahalle bekçilerine çocukların da dâhil olduğunu görmekteyiz. Böylece genellikle çocukların katılımıyla icra edilen çocuk oyunlarında yetişkinler de oyuncu kimliği ile yer almaktadır. Eski mahalle bekçileri daima 30-35 yaşın üstünde, yapısı sağlam, ağırbaşlı, tecrübeli, olgun, kâmil ve mutlaka sakallı kimseler olurdu, bundan dolayı istisnasız hepsi “bekçi baba” diye anılırdı (Koçu 2016: 109). Çocuk oyunlarına, Ramazan ayının bir parçası olan ve beşikten mezara her merhalede mahalle halkının yanında bulunan bekçilerin dâhil olması şaşırtıcı değildir.

Mehmet Tevfik, Ramazan gecelerinin eğlence unsuru olan helva sohbetlerinde, çocukların oyunlarına mahallenin itibar gören kişilerinin ve ihtiyarların da katıldığını belirtir (Mehmed Tevfik 1991: 49).

1.3. Oyun aracı

Oyunun en temel unsurlarından biri olan oyun araçları, tarihsel süreç içerisinde farklı materyallerden oluşsa da işlevleri değişmemiştir. Oyun araçları adeta oyunun tamamlayıcısı durumundadır. Öte yandan, tespit edilen çoğu oyun araçla oynansa da araca ihtiyaç duyulmadan

da gerçekleştirilen oyunlar mevcuttur. Bu nedenle oyunlar, aletli ve aletsiz oyunlar başlıkları altında sınıflandırılmıştır.

Oyun araçlarının belirlenmesinde toplumun kültürel yapısı, yaşam şekli etkilidir. Çocuklar yetiştikleri kültürün etkisini oyun araçlarına yansıtmıştır. Aynı zamanda bağlam da oyun araç tercihinde önemli bir etkidir. Ramazan ayında oynanan oyunların çoğunda bu aya özgü olan ve Ramazanla bütünleşmiş araçlar tercih edilmiştir. Mumlar, kandiller, fenerler, fişekler bu oyun araçları içerisinde değerlendirilebilir. Ayrıca, *Oyunların Adı* başlığında değinildiği gibi genellikle çocuklar tarafından hazırlanan oyun araçlarının oyunlara ad olduğu söylenilebilir. Oyun araçları, Özdemir'in tasnifine (Özdemir 2006: 131-132) göre *Asıl Oyun Araçları* ve *İkincil Oyun Araçları* olarak sınıflandırılmıştır.

1.3.1. Asıl oyun araçları

Bu başlık altında değerlendirilen oyun araçları, kendi işlevleri dâhilinde oyunlarda araç şeklinde kullanılmıştır. Tespit edilen ve oyunlardaki tek işlevi mevcut oyunun sürekliliğini sağlamak olan Asıl Oyun Araçları; taş (Kaydırak), değnek (Çelik Çomak), gazete (Uçurtma), mil, demir (Çevirge), tahta (Kızak Kayma), tahta (Tırtıl)'dır.

1.3.2. İkincil oyun araçları

Bu başlık altında değerlendirilen oyun araçları ise asıl işlevinden uzaklaşarak oyun aracı olarak kullanılmıştır. Çocuklar yetiştikleri kültür içerisinde ilgilerini çeken ve kendilerine oyun kurabilmek için araç olabilecek her türlü maddi unsuru kullanmaktan çekinmemişlerdir. Buna bağlı olarak tespit edilen oyunlardaki bu gruba dâhil olan ikincil oyun araçları, asıl oyun araçlarına göre nicelik olarak fazladır.

İkincil Oyun Araçları; Ceviz (Ceviz Oyunu), Yüzük (Yüzük Oyunu), Ceviz, Çivi (Meteliğe Kafa Atmak), Gazoz kapakları (Zıpzip), Çevre, havlu (Tura), Düğme (Çinko, Minko, Trikso), Leblebi, çitlembik, abdülleziz¹ (Tek mi Çift mi), Mum sandığı, fasülye sırığı (Takım Açmak), mum (Mum Toplama), fener (Fener Kapmak), fişek (Fişek Atmak), sabun (Sabun Uçurmak), kandil (Kandil Uçurmak), midye kabukları, pamuk (Yer Mahyaları) şeklindedir.

1.4. Oyun sahası

Ramazanda oynanan çocuk oyunlarının çoğu iftardan sonra dış mekânda oynansa da bununla ilgili kesin bir yargıya varamayacağımız oyunlar da mevcuttur. Bazı oyunlarda ise iç mekânlar tercih edilmiştir. Ramazan gecelerinin vazgeçilmezi olan helva sohbetlerinde gerçekleştirilen oyunlar daha önceden belirlenmiş olan evlerde oynanırdı. Yüzük Oyunu, Tura ve

¹ Akdeniz bölgesinde ve Afrika'da yetişen bir ağacın dut kurusuna benzeyen yağlı ve tatlımsı meyvesi (Alus 2001: 39).

Lep helva sohbetlerinde çocuklar tarafından oynanan oyunlar arasındadır. Helva sohbetleri kimin evinde tertip edildiyse, mahalle halkı gece yatsı namazından sonra mahalle kahvesinde içtima edip birer kahve içtikten sonra toplanacakları yere giderler. Mahallenin ihtiyaçları bir odaya ve gençleri diğer odaya ayrılıp çeşitli oyunlar ve eğlencelerle vakit geçirirler (Mehmed Tevfik 1991: 48). Çocukların heyecanla beklediği helva sohbetleri köy odalarında da gerçekleştirilirdi.

Köy odalarında saz ve söz meclisleri kurulmakta, çeşitli oyunlar oynanmakta herkesin getirdiği yemekler yenmektedir. Sahura kadar eğlence sürer, sohbetler edilirdi (Özdemir 2005: 50). Bu sohbetler sadece mahalle sakinleri arasında gerçekleşmez, saray ve konaklarda da oldukça rağbet görmekteydi. Yeni fikirlerin oluşması, bilimsel tartışmaların yapılması, kültür ve sanatta yeni arayışların geliştirilmesi, helva sohbetlerinin önemli unsurlarındandı. Osmanlı Devleti'nde, en görkemli helva sohbetleri Lale Devri'nde padişah ve sadrazamların yoğun katılımıyla görkemli bir şekilde gerçekleştirilirdi (Toparslan 2018: 36). Uzun kış gecelerinin eğlence unsurlarından biri olan helva sohbetleri zamanla bu işlevini kaybetmiştir.

Kahvehanelerin de çocuk oyununda icra mekânı olduğunu söyleyebiliriz. 16. yüzyılda İstanbul Tahtakale'de ilk kahvehanenin açılmasıyla birlikte kahvehaneler farklı işlevleriyle toplumun vazgeçilmez mekânı olma özelliğini taşır. Işın, kahvehaneleri mevsimler dönemlerine göre değerlendirir. *Yaz ve kış mevsimlerinde sürekli faaliyet gösteren kapalı mekân türündeki kahvehaneler, mahalle, esnaf, yeniçeri, tulumbacı, âşık ve semai kahvehaneleri olarak bilinen en geniş grubu oluştururlar. Açık mekân türünü meydana getiren kahvehaneler ise İstanbul'un sahilde ya da manzaraya hâkim tepelerinde kurulup yalnızca yaz aylarında faaliyet gösteren işletmelerdir* (Işın 1993: 387-388). Bu sınıflandırmaya ek olarak, Ramazan ayında sadece çocukların bulanabildiği kahvehaneden de söz edebiliriz. Bolu'da oynanan bir oyun dışında çocuklara özgü olan ve Ramazan gecelerinde açılan kahvehane kültürüne rastlanmamıştır. Çocuk oyunlarından biri olan *Çevirge* sadece ramazan gecelerinde açılan çocuk kahvehanelerinde oynanırdı. Buralarda yalnız çocuklar oturur, kâğıt oyunları oynarlar, kahve, çay ve muhallebi alırlardı. Burası çocukların hem oyun, hem yiyip içme yerleri, hem de gezip dolaşmaktan yorulan çocukların dinlenme yerleriydi (Muallim Vâhit 1934: 337). Muallim Vahit, çocuk kahvehanelerinin semt kahvesi halini alarak buraya sadece mahalle veya semtin çocuklarının uğradığını belirtir (Muallim Vâhit 1934: 338). Bu kahvehaneler mahalle, semt içerisinde olup sadece o yerleşkede yaşayan çocukların girebileceği bir mekân olması nedeniyle *semt kahvehanesi* olarak da adlandırılabilir.

Tespit edilen oyunlardan sabun uçurmak ise hamamda oynanan bir oyundur. Mehmet Tevfik, Ramazandaki gündelik hayattan bahsederken hamam eğlencelerine de değinmiştir. Hamamlarda öncelikle soğuklukta kahve, çubuk, nargile içilip şarkılar türkülerle vakit geçirilir. Sonrasında ise herkes hamam girer (Mehmed Tevfik 1991: 149). Burada çocukların sabun uçurma eğlenceleri başlar.

Oyun aracı, taş, değnek olan *Kaydırak*, *Çelik Çomak*, yere açılan çukurdan dolayı *Çinko*, *Minko*, *Triksko*, oyunda toprağa uzunca bir çivi çakılmasından dolayı *Meteliğe Kafa Atmak* oyunlarının dış mekânda oynandığı açıktır. Kışın yağan kardan sonra oynanan *Kızak Kayma* oyunundan iklim şartlarının da oyun sahasını belirlediğini görmekteyiz. *Takım Açmak*, *Uçurtma*, *Fişek Atma* oyunlarında mekân belirtilmese de oyunların dışarıda oynandığı muhakkaktır.

Çocukların ellerine cami kapısının dış yüzeyine asılan mum tahtasını alarak mumu toplamaları esasına dayalı *Mum Toplamak*, Cami ve mescit avlularına çiçek, gemi ve top gibi şekillerde mahyalar kurarak teravih namazına gelenlerden bahşiş toplamasıyla gerçekleştirdikleri *Yer Mahyaları*, mahya bitince minarelerden uçurtulan kandillerle gerçekleştirilen *Kandil Uçurmanın* oyun sahası Ramazan gecelerinin uğrak yeri olan camilerdir.

Ramazan gecelerinde herkese kağıttan yapılan ve ucuz olduğu için tercih edilen fenerler gereklidir. Ancak bu durumu sokakların köşe bucaklarına dizilerek yoldan geçen ve gözlerine kestirdikleri adamın fenerini kaparak oyuna dönüştüren çocuklar mevcuttur. Fener Kapmak, uzun Ramazan gecelerinin bir oyunu olarak sokaklarda oynanmaktaydı. Oyun metinlerinde mevcut olan ve aletsiz oyun başlığı altında sınıflandırılan oyunlar ise genellikle kapı kapı dolaşılıp tekerlemeler söyleme esasına dayalıdır.

1.5. Oyun zamanı

Çocukların oyunlarını icra ettikleri zamanlar farklı sebeplere göre değişkenlik gösterebilir. Mevsimler, hava şartlarının uygunluğu, oyuncuların sayı esasına dayalı oyunlar, oyun aletlerinin tercihi bu sebeplere örnek gösterilebilir. Ayrıca, genellikle sadece çocuklar tarafından oynanan bazen Ramazan bekçilerinin dâhil olduğu belli ritüellere dayalı oyunlar da oyun zamanını etkilemektedir. Bu çalışmada, tespit edilen oyunların geneli Ramazan gecelerinde oynanmaktadır.

1.6. Sözlü oyun formülleri

Ramazanda oynanan çocuk oyunları biçimlerine göre *kısa sözlü oyun formülü* ve *uzun sözlü oyun formülü* adı altında değerlendirilmiştir.

1.6.1. Kısa sözlü oyun formülleri

Çocuk oyunlarındaki kısa sözlü formüller genellikle bir kelime veya kelime grubundan oluşmaktadır. Kaydırak oyununda, oyun esnasında söylenen “Aldıramıç, kaldıramıç, kırk üç, kırk dört..” tekerlemesinde birbiriyle ahenkli kelimeler bir araya getirilmiştir. Oyunu tamamlayıp kazanmaya yönelik yapılan hareketten sonra bu tekerleme söylenir. Bu formüller, oyunun sonuna yaklaşıldığını bildirmektedir.

Çinko, minko, trisko oyununda düğmeler çizgilerin kenarından “çinko, minko, trisko” diye birbirine değmeden, tam üçte çukura girerler. Rakip eğer bunu başaramazsa, çukura girmeyen

düğmeye çarpmaya çalışır. Buradaki oyun formülü, üç aşamada çukura getirilmeye çalışılan düğmelerin hareketlerini temsil etmektedir.

Tek mi Çift mi oyunu, leblebi, çitlembik, abdüllezle oynanırdı. “Tek ola veya çift ola, bana gele” diyenler cepten çıkarılanları tahmin ederek oyunu kazanmış olurdu. Buradaki sözlü oyun formülü oyunun sonucunu belirleme özelliğini taşımaktadır.

Fener Kapma oyununda, çocuklar sokakta gözlem yaparak feneri kapılabilecek bir adam beklerler. Eğer elinden feneri kapabileceklerini düşünürlerse içlerinden biri *portakal* diye bir işaret verir. Hemen biri pusudan çıkıp fenerli kişinin arkasına yavaş yavaş yanaşıp arkadan feneri yakaladığı gibi kaçar. Feneri kapılamayacak bir adam ise çocuk *limon* diye işaretini verir, kimse pususundan çıkmaz. Buradaki sözlü oyun formülü *portakal* ve *limon* olmak üzere tek kelimedenden oluşmakla birlikte oyunun başlayıp başlayamayacağını belirlemektedir. İncelenen oyunlardaki kısa oyun formülleri, farklı işlevlere sahip olmakla birlikte oyunu başlatma veya tamamlama yetisini üzerinde barındırması açısından büyük önem arz eder.

1.6.2. Uzun sözlü oyun formülleri

Oyunlardaki uzun sözlü oyun formülleri genellikle tekerleme olarak adlandırılmaktadır. Tekerleme, uzun sözlü anlatım, gösteri ve oyun ortamlarında dağılan dikkati toplamak ve katılımı artırmak amacıyla söylenmektedir. Tekerlemelerde beklenmedik hayal oyunlarıyla şaşırtılan dinleyici, oyuncu veya katılımcı yeniden oyunun, anlatımın veya gösterinin büyülü dünyasına çekilmektedir (Özdemir 2006: 171). Ramazanlarda çocukların kapı kapı dolaşarak söylediği bu tekerlemeler dinleyiciyi oyunlara çekmek konusunda oldukça başarılıdır. Oyunlarda çocukların birlikte hep bir ağızdan söylediği bu tekerlemeler çoğunlukla belli kalıplarla icra edilir. Tekerlemelerin içerisindeki çoğu söz gerek duyulmadıkça değiştirilmemektedir. Aletsiz oyun sınıflandırılmasına dâhil olan oyunlarda uzun sözlü oyun formülü olarak da adlandırılan tekerlemeler söylenmiştir.

Mum Toplama oyununda söylenen tekerlemede kullanılan ifadeler oyunla bütünleşmiştir. Oyunun icra amacı olan mum ve kandil parası toplamak, tekerlemelerle dile getirilir.

Muğla’da oynanan Evlidali, Zonguldak’taki Albayrak, Kastamonu’da Tırtıl, Çanakkale’de Saya Gezme, Kütahya’daki Küpecik oyunları icra geleneği olarak benzerlik gösterse de oyun içerisindeki tekerlemeler bağlamında farklıdır.

2. Oyun Metinleri

2.1. Aletli oyunlar

Kaydırak

İrice ve yayvanca birer taş ediniş, geriden nişanlayıp öndekine bindirmek ve “Aldıramıç, kaldıramıç, kırk üç, kırk dört..” diye çabucak sayarak sayı doldurulmaya çalışılırdı (Alus 2001: 71).

Çelik Çomak

Oyunda çomak; kol boyunca bir değnek, çelik; daha incesi, kısası, iki ucu sivri yontulmuştur. Önce oyunun kaç yüzde bir biteceğı kararlaştırılır, sonra sırayı alacak birinci, ikinci, üçüncü ve en nihayete kalan ebe tayin edilir. Bu da taş tutmakla, “tek mi çift mi?” ile ya da ilerideki çizgiye taşlar atılıp taş üstüne kondurmak, yamacına yaklaştırmak, uzaklarda kalmak ile anlaşılır.

Ebe karşıdaki yerinde hazır vaziyeti alınca, çelik küçük bir taş üstüne, bir başı kalkık olmak üzere yatırılır. Çomağı vurup biraz havalar havalanmaz, tekrar kuvvetle yapıştırılıp ileriye fırlatılır.

Ebe önleyemediyse, çeliğın düştüğü noktadan kalktığı taşa kadarki mesafe çomak boyuyla arşınlanır, kaçsa sayı hanesine kaydedilir (Alus 2001: 71).

Ceviz Oyunu

Yere bir daire çizilir, beş altı adım ötesine de bir çizgi çizilir. Dairenin ortasına 10-15 cevizi yan yana dizilerek gerisine oturulur. Sağa, sola aksayan, boşa giden cevizler onun, vurulup dışarı çıkanlar da vuranındır. Ceviz oyunun bir başka çeşidinde, talihli yine yerde oturur, önünde üç ceviz üstüne bir cevizden kule oluşturulurdu. Etrafa dağıtılıp gidenler yerdekinin malı, bir atışta deviren ise turnayı gözünden vururdu (Alus 2001: 72).

Yüzük Oyunu

Bir tepsiye on adet zarf konur. İki taraf olunup bir taraf ya tepsiyi ya da on sayıyı kabul eder. Tepsiyi alan taraftan biri gizli bir şekilde yüzüğü zarflardan birinin altına saklar. Zarfları tepsinin içine her defa birer türlü resimde dizer, getirip karşıdaki tarafın önüne koyar. Onlar da yüzüğü aramaya başlar. Eğer yüzük birinci zarfın altında ise tepsi kazanılır. Ortaya çıkmazsa yüzüğü saklayan taraf on sayıyı kazanır. İkinci zarf altında da değilse diğer zarflar sırayla kaldırılır. Hangisinin altında çıkar ise ondan zarf adedince sayı alınır. Tepsi üzerinde iki zarf kalıncaya kadar devam eder; çünkü iki zarfın önce kaldırılanı altında yüzük bulunursa yine tepsi kazanır (Mehmed Tevfik 1991: 49).

İşkil

Yüzük aranırken şu veya bu zarfın altındadır diye arayanların zan ve tahminine işkil denir. Yüzüğü saklayanın gözleri hangi zarfa koymuş ise onun üzerine dikilir. Onun için işkil tutanlar yüzüğü saklayanın gözüne bakarlar, yüzüğü saklayan tepsiyi ortaya getirdiği gibi kendisi bir taraf çekilip oturur. Tepsiye bakar. Böyle böyle hangi zarf yüz yirmi sayı kazanırsa kama (kara) basar. Kama basmak zarfın dibini mumun alevine tutup isledikten sonra birinin ya alınına ya da eline basmaktır (Mehmed Tevfik 1991: 50).

Tura

Bir çevre veya havluyu saç gibi örüp turaladıktan sonra hane sayarlar ve hane başına birinin avucuna tura vurular (Mehmed Tevfik 1991: 51).

Meteliğe Kafa Atmak

Ceviz oyunuyla benzerlik gösteren bu oyunda yine yerde oturulur, toprağa uzunca bir çivi çakılır, üstüne de bir onluk konulur. Cevizi tepesinin üstüne indirebilen onluğu alırdı (Alus 2001: 72).

Zıpzip

Küçüklerine bilya, içi menevişlilerine ciciali gibi adlar o zamanlarda yoktu. Büyüklerinin kurşundan olanlarına gülle, billûrlarına gazoz denilmektedir. O zamanki gazoz şişelerine tıpalık eden yuvarlaklardır (Alus 2001: 73).

Çinko, Minko, Trikso

Düğmelerle oynanmaktadır. Sırttaki entarinin ve hırkanın göğsüne, mintanın yakasına ve kollarına, pantolonun kemerine el atılarak koparılır. Yere bir dört köşe çizilir, ortasında da küçük bir çukur olur. Düğmeler çizgilerin kenarından “çinko, minko, trisko” diye fiskelene fiskelene birbirine değmeden, tam üçte çukura girerler. Biri beceremediği zaman diğerinin ilk hamlede ona çarptırması ve yutması gerekir. En sona kalan da bir üfleşte çukurdan fırlatabildiklerini kabullenir (Alus 2001: 73).

Tek mi, Çift mi

Leblebi, çitlembik, abdüllezizle oynanırdı. “Tek ola veya çift ola, bana gele” diyenlerden tahmin eden kazanır, kestiremeyen de kaç tane ise cebinden o kadarı sayardı (Alus 2001: 73).

Kızak Kayma

Karakış gelip lapa lapa kocakarı lokması yağdıktan sonra ortalık don olduğu zaman alay alay kızak kaymaya gidilirdi. Yıkık, dökük tahta havalelerden söküp kızak yaparlar, üstüne çökerek yukarıdan aşağıya vızır vızır kayarlardı (Alus 2001: 73-74).

Uçurtma

Küçükler gazete parçalarından yaptıkları “şeytan uçurtması”na yorgan tiresi bağlayıp uçururlar, yetişkinler kollarını sıvayarak, ölçüp biçip altı köşelisini, armudiyesini, çemberlisini kururlar. Yumakla 20-30 kulaç ipin sonrasında göğe bırakırlar (Alus 2001: 74).

Takım Açmak

Bir gaz veya mum sandığı ele geçirdiler mi, yakın bostanlardan da iki fasulye sığı bulup yanlarına çaktılar mı tulumba hazır. Hemen omuzlayıp, naraları ata ata koşarlardı. Sakalı çoktan ağartmış, tesbihi sallandırmış efendi amcalardan hatta bastonlu veya paşa avniyeli kırantalardan gene duran durana dikkat kesilip keyifli keyifli mütalâa yürütürlerdi (Alus 2001: 75).

Mum Toplama

Küçük çocuklar, Ramazan ayından on beş, yirmi gün önce kendi yaptıkları davullarla camilerin önünde toplanırlar. Yüzlerine birer maske geçirirler. Çocuklar, daha sonra ellerine cami kapısının dış yüzeyine asılan nakil'i (mum tahtasını) alarak caminin önüne çıkarlar. Çocuklar, aşağıdaki sözleri söyleyerek yoldan geçen yetişkinlerden mum veya mum parası isterler:

Yağ parası

Mum parası

Akşam oldu

Kandil parası

Namaz geldi

Mum parası.

Alınan mumlar nakile takılır. Yılda bir kez yapılan bu tören sırasında caminin bir yıllık mum ihtiyacı çocuklar tarafından karşılanmış olur (Özdemir 2006: 266).

Fener Kapmak

Çocukların ramazan eğlencelerinden biri de fener kapmaktır. Çocuklar fener kapmak için birkaçı ittifak edip sokakların köşe bucaklarına dizilirler. İçlerinden biri meydanda gezip bir kağıt fenerlinin geldiğini gördüğü gibi onu bir kerre süzüp eğer feneri kapılabilecek bir adam olduğunu aklı keser ise (portakal) diye bir işaret verir. Hemen içlerinden biri pusudan çıkıp fenerlinin arkasına yavaş yavaş yanaşır arkadan feneri çarptığı gibi kaçar. Feneri kapılamayacak adam ise çocuk (limon) diye işaretini verir, kimse pususundan çıkmaz.

Bir de çocuklar fenerlileri ürkütmek ve o zaman için sokaklarda bir ağızdan:

Bakkalda üzüm fenerde gözüm

Bakkalda kursak feneri vursak gibi tekerlemeleri söylerler (Mehmed Tevfik 1991: 135).

Fişek Atmak

Ramazan-ı şerif geceleri fişek atmak çocuklara mahsus eğlence olup atılan fişeklere toprak fişeği, yâdest fişeği, kestane fişeği, arayıcı fişeği denir (Mehmed Tevfik 1991: 135).

Sabun Uçurmak

Hamamda çocuklara mahsus sabun uçurmak gibi eğlenceler vardır (Mehmed Tevfik 1991: 149).

Kandil Uçurmak

Mahya bitince minarelerden kandiller uçurturlarmış. Kandil ipi kaç yere bağlandı ise oralara gidermiş. Bu iplerden biri minarelerin şerefelerine, diğer ucu cami avlusunun şerefeye muvazi mahallinde 2-3 zira yüksekliğinde bağlanıp uçurtmacı itlak olunan adam teravihten sonra uçurtmağa başlar, seyirciler cami avlusunda teraküm eder, uçurtmacı da kandil ipini avluya merbut olduğu mahalle kadar salıverir. Seyirciler de kandil kutusunun bir tarafına şeker veya kurabiye gibi şeyler koyup uçurtmacıya hediye gönderirler. Eski zaman çocukları da bu kandil uçurtmalarını taklit etmişlerdir. Bunlar ramazanda komşunun penceresine ip gerip makaralar üzerinde müteharrik mumlu fener uçurturlarmış (Ünver, 2000: 125)

Çevirge

Sadece ramazan gecelerinde açılan çocuk kahvehanelerinde “Çevirge” adı verilen bir aletle oyun oynanırdı. Çevirge, etrafına muhtelif eşya konmuş müdevver bir tepsinin ortasında mevcut bir mil üzerine yatay bir demir konmak suretiyle yapılmış bir alettir. Bir muhallebi tabağının kıymetinin yarısı kahveciye verilir, çocuk mil üzerindeki yatay demiri çevirir. Demir evvelce kararlaştırılan çizgi üzerinde durursa demiri çeviren çocuk oyunu kazanmış olur ve verdiği yarı fiyat karşılığında bir muhallebi yer. Bu demir, belirlenen çizgi üzerinde durmazsa oyun kaybedilmiş olur (Muallim Vâhit, 1934: 337).

Yer Mahyaları

Ramazan ayında İstanbul çocukları topladıkları büyük midye kabuklarının içine zeytinyağı koyarlar ve pamuktan yaptıkları fitilleri yakarak midyeleri adeta küçük bir kandil haline getirirlerdi. Buna “yer mahyaları” denirdi. Cami ve mescit avlularına çiçek, gemi ve top gibi şekillerde mahyalar kurar, teravih namazına gelenlerden ‘yağ parası’, ‘mahya bahşişi’ toplarlardı (Emeksiz, 2009: 260).

Tırtıl

Çocuklar bir araya gelerek enli bir tahta üzerine şakulî iki çubuk geçirir ve ipliğe sarılmış kenarlarına uçurtma kağıdından tırtıllar yapar, içine de mum yakarak kapı kapı dolaşırlar. Birkaç beyit söyleyerek para toplarlar (M. Şakir 1931: 67)

Aşağıdaki tekerlemeleri söyleyerek mahallenin evlerini dolaşırlar:

Şakşaklı üzüm

Fenerde gözüm

Fenerin yoksa

Kızında gözüm

Çocuklar aşağıdaki tekerlemeyi söyleyerek ev sahibinden odun isterler:

Hoy hoy dide gözleri yıldız dide

Bir odun verin bize

Bir olmazsa beş olsun

Evdeki hanımın gönlü hoş olsun

Çocuklar teraviden çıkan yetişkinlerin önlerini keserek harçlık isterken aşağıdaki tekerlemeyi söylerler:

Yer altında tırtıl,

On para ver de kurtul

Yer altında horoz

Vermeyenin sakalını bıyığını yolarız.

... .. (Özdemir 2006: 265).

2.2. Aletsiz oyunlar

Lep

Biri ilbaşı olup herkese bir üç beş yedi dokuz gibi tek sayılardan birini ad verir. Herkes ismini zihninde tutar. İlbaşı istediğinin ismiyle oyuna başlar:

İlbaşı-Üç

Üç-Lep

İlbaşı-Lepdirmen kaç

Üç- Sizin narha

İlbaşı- Sizin narh bizden ince ucuzluk bolluk gani ganimetlik şunda bunda beşin ikisi yok. Dediği gibi derhal ismi üç olan ve ilbaşı ile bu muhavereyi eden *al üstüne* demeli. Çünkü beşten iki çıkınca üç kalır. Eğer *al üstüne* demez ise kendisine alay içeren bir isim takılır. Sonra o isim ile yâd olundukça herkes güler. İsimler nahte havale, gel ahura, keçeden minare gibi sözlerdir ki her birinin bir cevabı vardır. Keçeden minarenin cevabı değme yıkıldım. Gel ahuranın cevabı gene mi hayındım. Eğer ilbaşı bu konuşmayı yaptığı kişinin ismini açıkça yada imâen söylese o kişi deral lep demeli yoksa kendine başka isim takılır (Mehmed Tevfik 1991: 50-51).

Sâla

Farklı mahallelerden çocukların kavgasından oluşur. Bir mahallenin çocuklarından bir ikisi, iki üç sınır ötedeki mahallelilere omuz vurur. İlk olarak yakalara yapışıp gözü göze dikerler:

Size gösteririz!

Biz size gösteririz!

“Sâla, sâla “diye yaygaralarla fesleri, ceketleri, kunduraları atıp, ceplere taşları doldurup o yana koşarlar. Kimisi kale bedenlerinde, kimisi ağaç, yıkık baca arkalarında mevzi almış; cenk beklerler (Alus 2001: 74-75).

Helasaya Çıkma

Eski devir Ramazanlarında “Helasacılar” vardı. Bunlar birinin boynuna ufak bir davul takarak diğerinin eline cam veya muşamba fener vererek gezerlerdi. Arkalarında çocuklar olurdu. Helasacılar mahalleleri dolaşır, her evin önünde durarak mâniler söylerlerdi. Her mâninin sonunda “Helesa, yelesa” diye bağırırlardı. Bu dolaşmaya da “helasaya çıkma” denirdi (Ülkütaşır 1969: 5472).

Evlidali

Ramazan ayında çocuklar geceleri bir araya gelirler ve aşağıdaki tekerlemeleri söyleyerek köydeki evleri dolaşırlar:

Evlidali mevlidali

Iramazan geceleri

Baklavalar hamur olur

Tirekiler çamur olur

Selam Muhammet selam muhabbet.

... ..

Her evden çocuklara çerez verilir. Bazı ev sahipleri muziplik olsun diye, karanlıktan da yararlanarak çerez yerine yenilmeyecek şeyler verirler. Bazı köylerde çocuklar bacalardan kese sallayarak çerez isterler. Çocuklar çerez vermeyen evlerin bacalarından bir avuç tuz atıp kaçarlar. Ocaktaki ateşin üzerine düşen tuz gürültüyle patlar. Böylece ev sahipleri korkutulmuş olur (Özdemir 2006: 263-264).

Albayrak

Ramazan ayında çocuklar toplanarak hep birlikte mahalledeki evleri teker teker dolaşırlar. Bir mahallenin çocukları diğer mahallenin evlerine uğrayamazlar. Çocuklar, topluca aşağıdaki sözleri basit bir ezgiyle söylerler:

Evine yan geldük sö-lö-lö-möl-möl

Albayrak ıramazan

Hoş bayrak ıramazan

Dün gece yattım bir taşidi

Hak banğa yoldaşidi sö-lö-lö-möl-möl.

... ..

Evlerin dolaşılması sırasında alınan bahşişler, “baş” denilen çocuğa verilir. Daha sonra baş bunları çocuklara eşit olarak dağıtır (Özdemir 2006: 264-265).

Kapı Kapı Dolaşma

Bekçiler bahşiş toplamak üzere Ramazan ayının on beşinci gecesini teravîh namazından, Şeker Bayramı'nın ilk günü Bayram namazından sona yine davul çalarak ve mani söyleyerek bütün mahalleyi sokak sokak, kapı kapı dolaşırlardı. Bu dolaşmalarda bekçiler yalnız kalmaz, bazı mahalle çocukları da onlara arkadaşlık eder, bu suretle adeta bir alay kurulmuş olurdu (Bayrı 1960: 16). Karanlık sokaklardan, şapkalı, fesli çocuklar, siyasi ve dini düşüncenin ilk fevkindeki tecessüsleriyle maniciye sokuldular. Bekçi bir tatlıdan sinek kovar gibi çocukları sağa sola açtı. Çocuklar büsbütün çoğalmaya başladı. Davulla beraber el çırpanlar, göbek atanlar bile vardı. (Ünaydın 2000: 138)

Saya Oyunu

Çanakkale'de saya gezmeye çıkan, “sayacı çocuklar” iftar sonrasında ev ev gezerek sayalarını söylerler ve bahşiş verilmesini beklerler. Saya tekerlemelerinin son bölümleri, ev sahiplerini bahşiş vermeye zorlayıcı sözlerden oluşur. Sayacı çocuklara, bazen para, bazen farklı hediyeler ve yiyecekler de verilir. Çocuklar ev ev gezerken şu sözleri söylerler:

Saya saya sayadan
Sular akar kayadan
Sayacı derler bize
İşte geldik size
Hanım teyze eyvallah
Canım teyze eyvallah
Bir olmazsa iki olsun
Şeytanın gözü kör olsun
Kapı ardında tırtıl
Ver hakkımızı kurtul (Erdoğan 2017: 92).

Küpecik

Bu oyun beşerli altışarlı gruplar halinde iftardan hemen sonra oynanan bir oyundur. Toplanan çocuklar en yakın mahalleden başlayıp belirlenen yerlere kadar kapı kapı dolaşırlar. Her kapının açılışında toplu bir şekilde küpecik tekerlemesini söylerler. Bu tekerleme serbest bir nazımla söylenen bir şiir olup şiirin bazı mısraları ise kendi arasında kafiyelidir. Çocuklar bu tekerlemeyi okuyup evleri gezerek para, şeker ve çikolata benzeri şeyler toplarlar

Küpecik küpecik
Aldan baldan küpecik
Al olmazsa bal olsun
Ev sahibi sağ olsun
Evde değil damda mısın?
Damda isen çık da gel
Şu paraları al da gel
Aşağı mahalle hamur oldu
Yukarı mahalle çamur oldu
Çok beklettin hanım abla
Ayaklarımız yoruldu (Ateş, 2015: 36).

Sonuç

Eski Ramazanlardaki çocuk oyunlarının belirlenip tasnif edildiği bu çalışmada, oyunlar yapısal olarak incelenmiştir. Bu yapı içerisinde oyun, oyuncu, oyun araçları, oyun sahası, oyun zamanı ve sözlü oyun formülleri değerlendirilmiştir. Kültür içerisinde değişkenlik gösteren oyunlar farklı isimlerle farklı bağlamlarda oynanabilir. Bu oyun bağlamlarından biri de Ramazanlardır. Eski Ramazanlarda oynandığı tespit edilen 29 çocuk oyununun bir kısmının günümüz şartlarında da icra edilebileceği söylenebilir.

Oyunlar sadece çocuklar tarafından değil, yetişkinlerin de eşlik etmesiyle oynanabilmektedir. Ramazan ayını çocuklar kadar yetişkinler de heyecanla beklemiş, iftardan sonra hoş vakit geçirmek için oyunlara katılmışlardır. Birlik ve beraberliğin simgesi Ramazan ayı gelenek içerisindeki çocuk oyunlarının varlığının tespit edilmesi açısından önemlidir. Bu çalışmada, her biri kültür ürünü olan ve Ramazanda icra edilen oyunlar hatırlatılarak oyunların gelecek nesillere aktarımı hedeflenmiştir.

Kaynakça

- Alus, Sermet Muhtar (2001), *Eski Günlerde*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- And, Metin (2007), *Oyun ve Büyü- Türk Kültüründe Oyun Kavramı*, İstanbul: YKY.
- Ateş, Fatma (2015), “Kütahya’da Bir Ramazan Geleneği: Küpecik”, *TÜBAR*, 38: 31-43.
- Emeksiz, Abdulkadir (2009), “İstanbul Folkloru”, *Karaların ve Denizlerin Sultanı İstanbul*, C.II, (Haz. Filiz Özdem), İstanbul: YKY, 255-283.
- Erdoğan, Erol (2017), *Oyun Sözü, Trakya-Batı Trakya (Sayışmacalar, Maniler, Tekerlemeler)*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Huizinga, Johan (2006), *Homo Ludens-Oyunun Toplumsal İşlevi Üzerine Bir İnceleme*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Işın Ekrem (1993), “Kahvehaneler”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C.4, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Koçu, Reşad Ekrem (2016), *Tarihte İstanbul Esnafı* (3.Baskı), İstanbul: Doğan Kitap Yayıncılık.
- Lewis, Raphaela (1973), *Osmanlı Türkiyesinde Gündelik Hayat (âdetler ve gelenekler)*, (Çev. Mefkûre Poroy), İstanbul: Doğan Kardeş Yayınları.
- M. Şakir (1931), “Sinop’ta Ramazan ve Bayram Âdetleri”, *Halk Bilgisi Haberleri*, 15: 63-72.
- Mehmed Tefrik (1991), *İstanbul’da Bir Sene*, (Haz. Nuri Akbayar), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Muallim Vâhit (1934), “Bolu’da Çocuk Oyunları II”. *Halk Bilgisi Haberleri*, 3(36): 336-339.
- Özdemir, Nebi (2005), *Cumhuriyet Dönemi Türk Eğlence Kültürü*, Ankara: Akçağ Yayınları.

_____ (2006), *Türk Çocuk Oyunları*, C. 2, Ankara: Akçağ Yayınları.

Toparslan, Mutlu (2018), *XIX. Yüzyıl İstanbul Kültüründe Ramazan Eğlenceleri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

Ülkütaşır, M. Şakir (1969), “Eski Ramazan Davulcuları ve Davulcu Manileri”, *Türk Folklor Araştırmaları*, 12 (245): 5472-5473.

Ünaydın, Ruşen Eşref (2000), “Davulcunun Manileri”, *Ramazan Kitabı*, (Haz. Özlem Olgun). İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Unver, A. Süheyl (2000), “Mahya ve Mahyacılık”, *Ramazan Kitabı*, (Haz. Özlem Olgun), İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Extended Abstract

When the etymology of the word “culture” is examined, it is seen that the dominant view is that the word emerges from a cultural understanding related to soil such as cultivation and care although there are different opinions by linguists. Later, the meaning expanded and human beings were also included in the concept of culture. Culture is a concept that changes and renews itself according to the needs of the society. Change and development in life adds diversity to the existing order of society. This change also has an effect on folk culture. This change in the elements of folk culture has not only reflected on life positively, but also affected our lives negatively as it has an effect on the oblivion of cultural values. Today, it is very important to identify the impact of these cultural changes or to remember what we have lost and forgotten. One of the folk culture elements that have undergone this cultural change is children's games.

Game is a concept that is considered older than the culture that changes and develops according to the needs of society. The concept of game, which has changed its function from the ritual ceremonies of shamans to the present, became a name for shamans in Yakut Turks. Shamans danced and made music with the sounds they produced using the instruments, and shaped the game with various dramatic elements by using their facial muscles in these ceremonies. Games, which we encounter in the ceremonies performed by shamans at every stage of their lives, have become an indispensable part of the lives of children today. Games that we identify with children in our social life are one of the important research topics of folklore. The reason why studies on children's games are kept up-to-date in Turkey is that children, who are regarded as cultural carriers, reflect the cultural codes in games.

The month of Ramadan during which our cultural riches are maintained is one of the times when children perform their games. In the old Ramadan, which children as well as adults were looking forward to, children used to play various games both indoors and outdoors after iftar. Everyone used to look forward to the month of Ramadan, the symbol of abundance and fruitfulness, and adults used to begin to be prepared for the month of Ramadan. In addition to the preparations for sahur and iftar tables, preparations used to be made for the entertainment usually held after iftar. Karagöz masters, jugglers, and storytellers used to be arranged for these entertainments before the beginning of Ramadan. Adults used to watch these shows with pleasure in the coffeehouses they went to after they finished their iftar meal. In the old Ramadan, children also used to make preparation and get excited. The games played both at home and on the street used to become even more fun and lively with the arrival of Ramadan. Therefore, the month of Ramadan holds an important place for children.

Children's games played in the old Ramadan were identified as a result of the literature review. After the determination of the games, 29 games were examined structurally in terms of

game name, player characteristics, game tools, playing field, game time, and oral game formulas. While games compiled from written sources were being classified as games with and without tools under the title of “Name of the Games”, it was observed how effective this classification is in determining the names given to the games. The naming of children's games played in the old Ramadan varies due to different factors.

Under the title of “Naming based on Game Tool”, it was observed that the tools used in games are an important factor in determining the names given to games. Since children can easily obtain the tools in the games, it does not require a long search. Under the title of “Naming based on the Verbal Formula of the Game”, it is seen that the verbal formulas used in games can be a name for games. Rhymes, which are among the products of verbal expression, are sung in the most exciting moment of the game. The games, which are one of the games outside home during the Ramadan and played by the children walking door to door and singing rhymes, are named differently from region to region. In the title of “Naming based on Game Movement”, it was observed that the actions performed in games also provided inspiration for the names of games.

The player can be named as performer, creator, transmitter or representative of the game. There is no information about the age, gender or number of the players in the games determined from the written sources. However, it is certain that each game is played by more than one person. Children who come together after iftar perform their performances according to their roles in the games. It is seen that children join the neighborhood guards who play drums and sing poems to collect tips during Ramadan. Thus, adults also take part in the children's games performed with the participation of children with their role as an actor. Game tools, one of the most basic elements of the game, have not changed their functionality, even though they have consisted of different materials in the historical process. Game tools are almost complementary to the game. On the other hand, although most of the games detected are played with the vehicle, there are also games that are performed without a need for a vehicle. For this reason, games are classified under the title of “games with and without tools”. Although most of the children's games played in Ramadan are played outdoors after iftar, there are also games that we cannot make a definite judgment about. In some games, playing indoors is preferred. In addition to the coffee houses, village rooms and houses where Helva Conversations are held, Turkish bath is also one of the places for children's games.

As a result, children's games played in the Old Ramadan were identified and these games forgotten or beginning to be forgotten were tried to be remembered in the study. In our life where children's games have passed from the street to the digital platforms with technological developments, it is of great importance to identify these cultural products that existed in the past and to present them to our cultural assets. This is very important for the continuation of the cultural codes in the games.